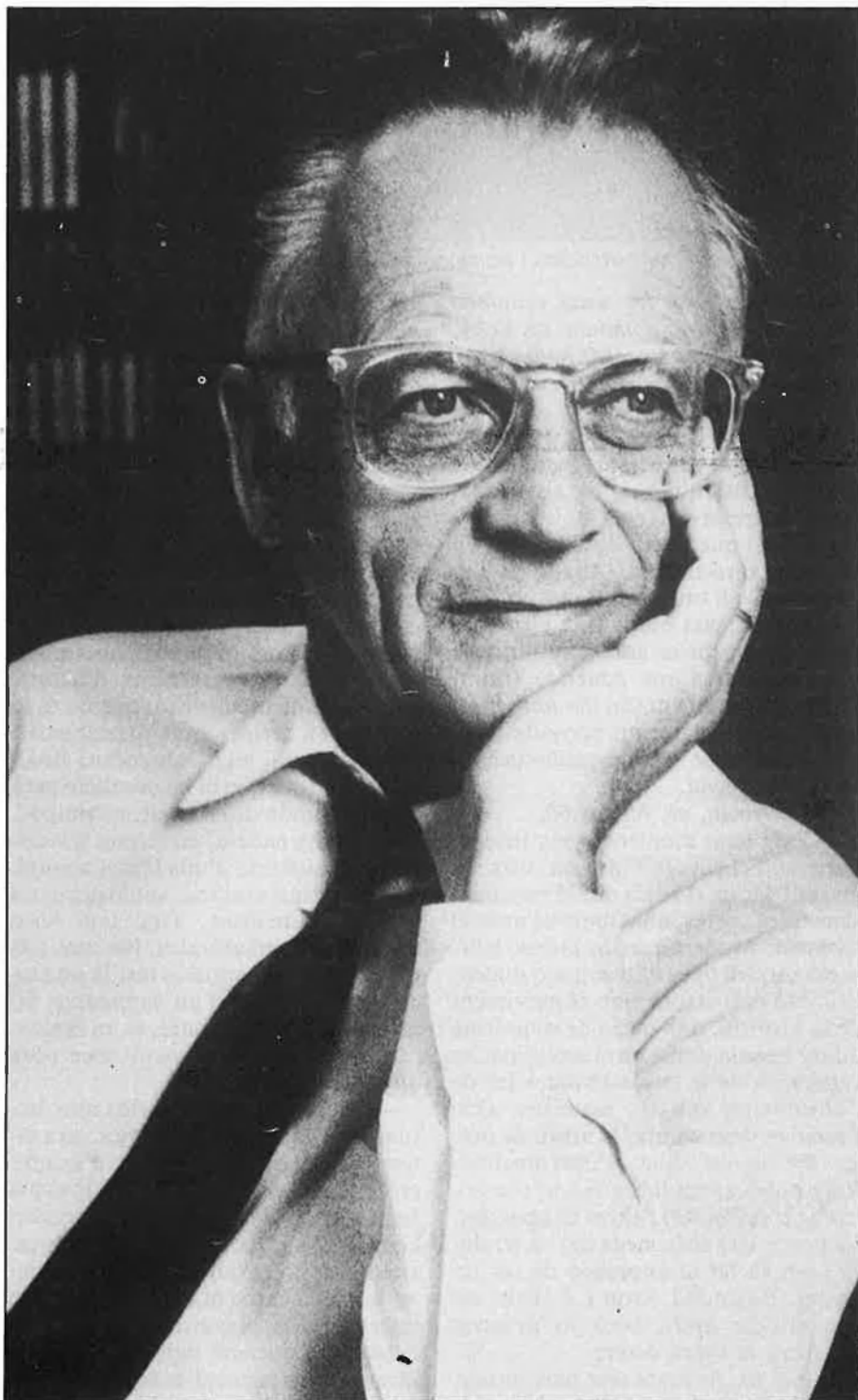

ENTREVISTA AMB EL SOCIÒLEG FRANCÈS ALAIN TOURAINE

Més postindustrial que mai

Controvertit estudiós de la societat industrial i analista agut del Maig del 68, Alain Touraine se situa en el camp oposat als conformismes, contra la dominació i les manipulacions dels grans 'aparells' tecnocràtics.

«No sóc hereu de ningú».

Rafa Xambó

Senyor Touraine, recordant els seus anys de joventut, quan es preparava per a la universitat al Louis-le-Grand durant la II Guerra Mundial, va escriure vostè: «Guarda un ressentiment inextingible d'aquell món social i llibresc que, en nom del treball, el saber i la dignitat, fou tan castrador». ¿Com recorda tot aquell període? L'ocupació alemanya...

—L'ocupació és un aspecte més. La gent estava tancada. Supose que la meua impressió no va ser gaire distinta de la de la gent de molts països... Hi havia una separació quasi total entre el món acadèmic, de bona qualitat, de vegades d'excel·lent qualitat, i l'ambient general. El món europeu, on havien nascut les ciències socials, les havia rebutjades. Les úniques respostes que tenia eren literàries. De gran valor, però... Per exemple, el llibre que més em va influir, i que tenia molt a veure amb Espanya, va ser *L'espoir*, de Malraux, sobre la guerra i l'enfrontament entre anarquistes i comunistes. Això va ser molt important per a mi i encara ho és.

—I quan va arribar el món del 45: revolucions, moviments anticolonials, socialisme, reconstrucció industrial...

—Tot això era absolutament aliè als meus conceptes. Jo era estudiant d'Història i el meu interès s'adreçava al segle XVI, que era el meu segle, el segle *chic* dels historiadors en aquesta època. Després d'un parell d'anys, em vaig avorrir tant en aquest ambient buit que vaig deixar l'Escola. Jo volia anar-me'n on passara alguna cosa; a Grècia, on hi havia la guerra civil...

—Però se'n va a Hongria.

—Sí. Em va agradar molt Hongria, perquè s'estava esdevenint una transformació social profunda i, a més, encara hi havia una llibertat total, que va durar molt poc. Vaig aconseguir travessar la frontera —Hongria era Oest encara i Iugoslàvia era Est. Vaig passar molta gana a Belgrad durant un

mes i, finalment, me'n vaig tornar a França sense un clau.

No vaig tornar a l'Escola. Era hivern. I me'n vaig anar fins a l'estiu a un lloc que era una mica el símbol del nou món, les mines de carbó del nord de França. En aquest estatge, vaig comprar un llibre de George Friedmann, *Els problemes humans del maquinisme industrial*, una crítica ben dura, i fonamentada en estudis de tallers i fàbriques, contra el taylorisme i les seues pretensions científiques. Em va entusiasmar. Llavors, li vaig escriure i xarràrem durant uns mesos. Vaig passar de la història de la sociologia i em vaig dedicar a estudiar una gran fàbrica, la Renault, tot centrant-me en les formes del treball obrer. Això va ser una experiència. —*Ho diu subratllant la frase*—. Així, doncs, jo no vaig estudiar mai sociologia. Acadèmica, vull dir.

—*Sembla que vostè no tenia massa gana d'acabar la llicenciatura.*

—No. No, no.

—*Friedmann li va insistir...*

—Ell es va portar molt bé. Vaig entrar al CNRS com a sociòleg, amb prou idees però sense experiència professional. Ara bé, això m'atreu. És la cosa més agradable; anar a terres incògnites. No conquistador, però sí aventurer. Descobrir.

—*La dècada dels 50 va ser una època difícil per a vostè. Anys de treball, de silenci, perquè l'ambient era hostil a una posició independent com la seua. L'actitud dels comunistes contra la sociologia, una ciència burgesa, segons ells.*

—Sí, bo. Però això no era tan important. La dificultat principal era la meua ignorància. Llavors, vaig perdre temps. Me'n vaig anar a estudiar als EUA un any i, després, un altre a l'Amèrica Llatina.

—*Deia vostè, en parlar de la seua experiència a Harvard, a principis dels 50, que no li agradava...*

—Totalment.

—*Aquell ambient aristocràtico-liberal.*

—Totalment. Era el període macarthista. Aquests intel·lectuals, òbviament, no ho eren. Gent decent. Però eren liberals sense collons. Gent que no lluitava. Estaven en la seua torre de vori i no tenien coratge. Em disgustava l'americanisme després de la victòria, la *Pax Americana*. Als sis mesos me'n vaig anar a Chicago, una ciutat molt honesta. No hi ha màscares. Em vaig ocupar, sobre el terreny, dels problemes que m'interessaven: la pobresa, el racisme, la desorganització urbana. La meua ment treballava.

«Sóc antinaturalista, antihistoricista i antifuncionalista».

—*¿Quines eren les seues opinions sobre la sociologia dominant als EUA, el funcionalisme? Recorde haver-li llegit que no podia suportar les ensenyances de Parsons.*

—És un poc complicat. Jo vaig anar-hi precisament per seguir el seminari de Parsons, cosa que vaig fer sis mesos. No m'interessava. Tenia moltes objeccions, tot i que m'era difícil entrar en discussió directament. Abans de res, vull dir que li tinc molt de respecte, a Parsons. És una obra. Una visió que es correspon prou amb l'autoimatge conservadora d'una Amèrica triomfant. Absolutament (*ho diu amb molt d'èmfasi*) i totalment oposada a la meua manera de veure, en aquesta època i encara avui.

—*I arribem, als feliços 60.*

—Vaig tenir moments gens feliços. Però, sí. Feliços 60. Fins i tot, vaig ser massa feliç, en el sentit que el meu pensament es corresponia molt bé amb el moment. Modernització, industrialització. Aquell tipus d'identitat o d'identificació dels actors amb el moviment de la història, una mena de marxisme diluït, hegelianisme, en el sentit que les categories de la subjectivitat i les de l'objectivitat són les mateixes. Que l'acció és destí alhora, la noció de praxi, tot aquest tipus d'instrumental. Vaig publicar un llibre teòric (*La sociologia de l'acció*) i altres de concrets. La penetració de la meua tesi va ser dura i em va fer la impressió de ser rebutjat. Raymond Aron i d'altres em van criticar molt, però jo m'havia construït la meua caseta.

—*Als 60, fa vostè una part important de la seua obra teòrica. Sembla que estableix un diàleg, d'una banda,*

amb la tradició marxista, llegida de manera distanciada dels dogmes imperants entre els intel·lectuals del PCF, i, d'una altra, un diàleg crític amb Dahrendorf, perquè tampoc accepta la nova visió que dona del conflicte de classes a la societat industrial.

—D'acord. I no he canviat en això. El que sempre em va interessar va ser descobrir, entendre, analitzar els actors de la història. Pràcticament, tot el meu treball es pot resumir, en llenguatge sociològic, en dues paraules: actors i moviments. Actors en moviment o moviments d'actors, el sistema d'actors. Aquesta és la meua visió, que no és ni la visió en termes organitzacionals i funcionalistes, a la Dahrendorf finalment, que diu que hi ha conflicte però dins d'un món diferenciat, ni tampoc, molt menys encara, en termes historicistes, l'existència d'una lògica natural. Jo sóc antinaturalista, antihistoricista i antifuncionalista. Tinc una visió diguem-ne dramaturgic. No com una obra de teatre, perquè el text ja està escrit. Més aviat com un *happening*. Hi ha actors, és un encontre, és un drama.

—*Estàvem parlant de la seua obra als anys 60.*

—Jo diria que la meua vida intel·lectual es divideix en grans cicles. Ara estem parlant del primer cicle, d'estudis en certa mesura històrics. Per la meua formació jo em sent tan historiador com sociòleg, tot i que no són expressions que m'agraden. Jo sóc un intel·lectual. No sóc ni sociòleg ni res. En aquesta època, el que m'interessava era entendre la societat industrial, amb la idea que una societat és el resultat fràgil, poc coherent, transitori, d'orientacions culturals i lluites socials, insis-

RAFA GIL

«Els de Harvard eren liberals sense collons».

tint molt en el tema del conflicte. Els marxistes identificaven els conceptes de l'actor amb els conceptes de la situació. Jo també una mica, en aquesta època. La idea del moviment cap avant.

—*El progrés.*

—Sí, progressista en el doble sentit de la paraula. L'evolució, el passatge al segon cicle va ser el 1968 per una raó molt senzilla, i oblidant-nos de tots els detalls, perquè en aquesta època naix la crítica a la societat industrial, al modernisme. Per a mi això significa que el concepte de moviment social, d'actor social, que estava encara molt vinculat a la idea de progrés, es troba, per força, separat d'aquesta visió objectivista. La meua atenció es concentra més i més sobre el concepte en si de moviment social. Una mica separat del contingut històric. Durant els anys 70, l'expressió és més difícil per a mi. Molt més difícil.

—*Potser s'havia identificat massa amb l'optimisme industrialitzador...*

—Sí, accepte la crítica. I, als anys 70, sobre les runes d'aquest optimisme apareixen dos corrents. La línia dominant és purament crítica, tinga en compte que elimina els actors, la visió dramàtica... És el triomf de l'anomenat estructuralisme.

—*I vostè tampoc s'hi apunta.*

—Jo no —*diu alçant la veu*—. Res a veure amb aquesta orientació. Res. Ben al contrari, jo vaig patir molt l'estructuralisme dominant que, a més, es va apoderar de la universitat. Però, jo sempre he estat de les minories. Em vaig concentrar, alhora, en un estudi més directe dels moviments socials i en una anàlisi crítica. Aquest període em

va resultar molt dur, perquè estava completament marginat. També, pel *golpe de Xile*, perquè jo estic una mica xilenitzat per la meua dona que és d'allí. Llavors, vaig estar un parell d'anys desmoralitzat. A partir del 75 tinc la impressió que aquest món tancat, purament negatiu, s'obre novament. Llavors, vaig iniciar un gran programa de treball sobre els nous moviments socials, sempre buscant actors. Aquests moviments van caure després, però, tal com jo ho veig, van caure com havien caigut les sectes socialistes, comunistes, de 1840, cosa que no va significar —*riu*— que no hi haguera moviment obrer, moviment socialista, després. Ara estic preparant una transformació, estic tractant de repensar els problemes d'aquesta societat postindustrial que és més postindustrial que mai. Els problemes de la cultura, de la comunicació, de la persona, són més importants que els de la producció de béns materials. Som un món cultural simbòlic. La meua bandera, ara, és la paraula subjecte, la creació del subjecte com la quinta essència dels moviments socials; l'autonomia, la llibertat. Estic interessat, per exemple, en els ambients socials on es juguen més directament els problemes de la identitat i de la producció del si mateix: l'hospital, l'escola, la televisió.

—*¿Estaria emparentat el seu treball actual amb les orientacions de les anomenades sociologies de la vida quotidiana? Els treballs de Goffman, Garfinkel...*

—No, perquè és cert que, en aquesta destrucció dels marcs antics de la vida col·lectiva, es desenvolupa un individualisme, el narcisisme de finals dels

70, i jo n'estie en contra. El subjecte és el contrari de l'individu narcisista. És la capacitat de viure la vida com la meua vida a pesar de les influències comercials, polítiques, ideològiques. Ara es tracta de produir-se a si mateix com a actor. Bo, el seu temps fa cinc minuts que s'ha acabat.

—*Dues o tres preguntes breus, per favor. Els canvis que es produeixen a l'URSS amb la perestroika, ¿abonen les tesis de la convergència de dos tipus de societat industrial...*

—No. Jo no vaig pensar mai això. Jo crec que estem presenciant, no diria la fi de la societat comunista perquè no és una expressió correcta, la fi dels règims comunistes que es defineixen per la seua incapacitat de produir una societat. Llavors, no hi ha convergència, hi ha la desaparició d'un model artificial, d'un règim desvinculat d'una societat.

—*¿Troba algun paral·lisme entre el moviment de Maig del 68 i el dels estudiants xinesos?*

—Profundament, sí. Hi ha una gran diferència aparentment. El moviment francès era llibertari, ple de velles idees socialistes, mentre que el moviment xinès és un moviment democràtic davant d'un règim autoritari. Però jo no crec en això. El moviment de Tiananmen, o els moviments del 79 o del 86 —hi va haver diverses etapes en el moviment dels intel·lectuals— és la voluntat de construir-se com a actor. Aquesta és la qüestió important per a mi. No crec que es tracte, com en el moviment plonès —jo vaig dedicar un any a estudiar Solidarnosc a les fàbriques—, de moviments purament negatius en el sentit de desfer-se d'una dictadura. Són positius en el sentit que afirmen no només la necessitat de la llibertat, sinó també de la capacitat d'acció. Considere que el moviment xinès té una importància immensa.

—*Quant a les utopies i les visions negatives que s'han elaborat sobre la societat del futur: el món orwellià, el món feliç de Huxley, la computopia de Masuda o l'ecotopia de Callenbach ¿d'on som més a prop?*

—Som molt més enllà de les utopies. Som a la realitat. Ja hi ha actors, processos, espais de llibertat i capacitat d'acció. El que m'interessa és definir el drama dins d'aquesta ciutat nova, no la descripció d'aquesta ciutat d'infelicitat o felicitat des de fora de les muralles.

—*Vostè acabava un dels seus llibres demanant-se: ¿sociòlegs per a què? ¿Es podria resumir en sociòlegs per a la llibertat?*

—Absolutament d'acord. □